

equation of production-consumption is volgens F. en C. noodig). Dit klemt te meer, als men bedenkt, hoezeer de heerschende richting, vrijwel uitsluitend, enkel op totale hoeveelheden van kapitaal en geld let, spreekt over *de* kapitaalvorming, *de* quantiteits-theorie, zonder zelfs maar met een enkel woord, eisch en nut eener juistere verdeling van dat kapitaal en geld naar voren te brengen.

N. heeft blijkens Ch. I de quintessens van „Profits” uitstekend begrepen. Hij schrijft aldaar: „The main thesis of *Profits* is that the expansion of production is retarded, not by productive deficiency, but by a deficiency in consumer purchasing power. „Consumer buying does not keep pace with production”. (*Profits* pg. 409) Even if the expansion of production is financed by an expansion in the volume of money, less money is brought into circulation than is needed to purchase additional goods. For industry only disburses costs of production, but produces goods which must be sold at a profit. „This failure of industry to provide consumers with enough money to buy its products is inherent in the profit system,¹⁾ for all payments by industry to consumers are advances made with expectation of recovering from consumers all that has been advanced, with profits in addition”, (*Profits* pg. 399).

If, however, savings are used to finance an expansion of production, the position becomes worse. For, in such a case, the demand for consumer goods does not increase, while the supply of goods increases.

The deficiency in purchasing power due to these two causes might be compensated by a proportionate increase in the volume of money on the consumer side. In reality, however, „bank loans are made principally to increase production rather than to increase consumption” (*Profits* pg. 325).

This defect of present-day money-economy²⁾ is the basic cause of business depressions, of an inadequate development of production and of the struggle for outside markets which brought about the World-War (cursivering van mij).

Kern van „Profits” is volgens N. de analyse door F. en C. van den invloed van onderscheidene factoren der „annual production-consumption equation”. (*Profits* blz. 223 v. Part V) Terecht concentreert N. z'n kritiek op de 12 Cases, waarin die analyse is samengevat. Op blz. 268 v. gaan F. en C. uit van „a relatively simple community”, en maken de volgende acht veronderstellingen:

1. A single Corporation produces and sells to consumers for final consumption everything that is sold in the entire community. .... There are no middlemen, no sales of producers' goods, and no foreign trade. In other words, there is complete integration of industry, vertical and horizontal, under one head;
2. This Corporation is the source of all consumers' income, and all the money that the Corporation disburses is paid out as wages, or as wages and dividends. Thus, wages cover all costs of production;
3. The price-level remains unchanged.
4. The total volume of money in circulation remains unchanged;

¹⁾ En toch houden F. en C. door dik en dun aan dit „systeem” vast, zien niet in, dat het een gevolg der bezitsovermacht is en daarmee staat en valt.

²⁾ Men ziet, (uit het gecursiveerde slot van dezen zin) ook in Amerika kiest men partij vóór A. Löwe (*Festschrift für Fr. Oppenheimer* blz. 189 e.v.) en tegen Schumpeter met Mej. v. Dorp, die leeren, dat er „geen strijd van economische belangen is tusschen Staten”.

5. The velocity of money and the circuit velocity of money remain unchanged.
6. There are no taxes and no Government expenditures;
7. Wages are paid in the unit of time in which the goods are produced; whereas goods are sold and dividends are paid in the succeeding unit of time. (For convenience each unit of time is called a year.)
8. All wages and dividends are spent for goods in the unit of time in which they are received”.

Uitgaande van deze veronderstellingen — welke een hoog denkbeeld geven van hunne deductieve capaciteiten — ontwikkelen F. en C. aan de hand der meervermelde 12 Cases hun gansche belangwekkende theorie. Op blz. 269 schrijven zij:

„First, we shall consider the problem of adequate consumer demand under these eight assumptions. Then, one by one, we shall discard (laten varen, loslaten) these assumptions, and see how each change affects the problem (n.l. van de „annual production-consumption equation”).

De lezer prente deze acht veronderstellingen goed in z'n geheugen tot recht begrip van de 12 Cases en N.'s diepgaande kritiek daarop, welke ik later hoop uiteen te zetten.

Mr. Dr. A. SPANJER

**DE GOUVERNEMENTS ACCOUNTANTS DIENST IN
NED.-INDIE**

Over bovengenoemd onderwerp werd door het Hoofd van dien dienst, den Heer W. de Vries Gzn., thans met verlof in Nederland, voor de Nederlandsche Organisatie van Accountants en voor haar genoodigden op Zaterdagmiddag 17 November een voordracht gehouden.

Spreeker begint met in herinnering te brengen, hoe wijlen Dr. D. Bos door zijn aanhoudend aandringen in de Tweede Kamer en door indiening van enkele belangrijke rapporten in 1905 en volgende jaren op duidelijke wijze de urgentie eener verbeterde boekhouding voor 's Landsbedrijven in Ned.-Indië heeft aangevoerd en voorts, hoe dit aandringen er toe geleid heeft, dat in 1907 een ambtenaar werd uitgezonden, die werkzaam moest zijn in het belang van de invoering eener commercieele boekhouding bij de daarvoor in aanmerking komende gouvernementsbedrijven en diensttakken.

Hij schetst voorts de opvattingen, welke, ten tijde dat de eerste Gouvernements-accountant, wijlen de Heer F. H. van Schagen, zijne werkzaamheden aldaar aanving, bestonden, hoe allerlei bepalingen het onwaar zijn van ambtenaren in hunne opgaven in de hand werkten, zoo niet, hen daartoe verplichtten, en somt moeilijkheden op, waar tegen op moest worden getornd. Na verschillende mededeelingen omtrent de opgedane ervaringen, die duidelijk demonstreerden, dat het ingang doen vinden van nieuwe administratieve begrippen in een uitgestrekt eilandrijk jaren vraagt, kwam hij tot een opsomming van de zeer uitgebreide taak van den dienst. Spreker zegt voorts, dat de resultaten van den arbeid van den dienst duidelijk aanwijsbaar zijn; niet, dat dezelfde of overeenkomstige moeilijkheden niet meer worden ondervonden, ze komen nog geregeld voor, maar de juistere opvattingen winnen veld; degenen, die nu nog tegenstand bieden, kunnen den beteren gang van zaken doen vertragen.

gen, erg remmend werken, maar hun doen vindt bijna geen verdedigers meer. Meer dan eens werd door vroegere en latere bedrijfsleiders, die zoowel den ouden, als den nieuwen toestand gekend hebben, betuigd, dat zij erg dankbaar waren voor b.v. de invoering der gewijzigde kasadministratie; dat zij nu niet meer dien last hadden van het opmaken der verantwoordingen, wat hun vaak zorgen baarde, dan wel, dat zij door de aanstelling van commies kashouders van het kasbeheer ontheven waren.

In dit verband wordt gewezen op de getuigenis, die kortgeleden door den gepensionneerden hoofdingenieur, den Heer P. Hövig, die eerst als geoloog verantwoording van gelden ter goede rekening had af te leggen en later als leider der Bankatwinning de werking der kas-administratie zag, in „de Ingenieur” van 20 October j.l. ter wegneming van een misvatting, die door een vorig artikel van hem zou kunnen zijn ontstaan, gegeven werd, en waar hij schrijft:

„Uit eigen ervaring heb ik de voortreffelijke wijze leeren waardeeren, waarop, bij de invoering van de z.g. commercieele boekhouding, met alle eischen, die het bedrijf stelt, is rekening gehouden en persoonlijk heb ik ondervonden, van hoeveel nut en van welk groot belang die boekhouding voor de bedrijfsleiding is. Inderdaad is zij voor de verschillende leidende instanties bij de bedrijven voor de uitoefening van haar taak volkomen onmisbaar geworden en dat zij van den aanvang af met kennis van zaken, rationeel en practisch is opgezet, wordt wel duidelijk daardoor bewezen, dat, waar in den loop der tijden wijzigingen en veranderingen noodzakelijk bleken, het steeds punten van ondergeschikt belang betrof.

Spreker wijst er op, hoe het feit, dat sinds een 15 tal jaren aan de Technische Hoogeschool te Delft bedrijfsleer onderwezen wordt, bevorderd heeft, dat er onder de tegenwoordige ingenieurs meer en meer worden aangetroffen, die het nut van een goede bedrijfsadministratie erkennen.

Dat men het nut eener doelmatige bedrijfsadministratie voor 's Landsbedrijven is gaan inzien, is ook in niet geringe mate bevorderd door het publiceeren van verslagen, waarvan de financieele uitkomsten de medeonderteekening van den Gouvernements Accountantsdienst dragen. Dat op dit terrein de laatste jaren nog wel eens naar sprekers meening ontoelaatbare dingen zijn geschied, als het publiceeren van verslagen met twee balansen en uitkomstenrekeningen, waarvan de eene vanwege den accountantsdienst onderteekende door een departementschef werd bestreden, door het plaatsen van een andere naar diens inzichten opgestelde, kan aan het feit van de meerdere waardeerings, die allengs is komen vast te staan, niet afdoen.

Vervolgens laat spreker uitkomen de moeilijkheden, waarmee de dienst op het gebied der personeelsvoorziening steeds te kampen heeft gehad en hoe nu, na 20 jaren nog geen personeelsformatie voor den dienst is verkregen, welke in overeenstemming met zijn taak kan worden geacht.

De verschillende betrekkingen, welke bij den dienst bestaan, worden genoemd en de daarvoor geldende eischen en bezoldigingen kortelijks aangegeven.

Wij merken daaruit op, dat er bij dien dienst nog eenige plaatsen van accountant en adjunct accountant vacceeren.

Van de aldaar werkzame 15 accountants zijn 5 leden van het Ned. Instituut van Accountants, 2 van de Ned. Organisatie van Accountants, 5 voorzien van het diploma Rekening wetenschap van de Handels-Hoogeschool te Rotterdam en 1 der accountants heeft het diploma van den Ned. Bond van Accountants.

Omtrent de Organisatie van den dienst wordt nog bekend gesteld, dat het Hoofdbureau te Weltevreden is en dat kantoren van den dienst reeds gevestigd zijn te Weltevreden, Soerabaja, Bandoeng, Padang en Buitenzorg, terwijl Semarang, Djoeja

en Medan eerst kunnen worden ingesteld, zoodra daarvoor personeel beschikbaar is.

De ambtenaren moeten veel reizen; er valt te rekenen op ongeveer 4 maanden per jaar. Tengevolge der met reizen verloren dagen en de vele vrije dagen, waarmee de Indische regeering hare ambtenaren begiftigd, als gevolg van de feestdagen der verschillende bevolkingsgroepen, kan bij den Gouv. Accountantsdienst op niet meer dan 270 nuttige werkdagen per jaar gerekend worden. Van de binnenlandsehe verloven die de Regeering hare ambtenaren toestaat, voor zoover de dienst het toelaat, komt bij gemelden dienst, wegens de geringe personeelsbezetting, niet veel terecht.

Voorts bespreekt de inleider de plaats, die aan gemelden dienst in de Staatsorganisatie is gegeven en betreurt het, dat is afgeweken van den oorspronkelijken opzet. Naar zijne meening behoort die dienst niet te ressorteeren onder het Departement van Financiën, maar eerder een plaats te vinden bij de Algemeene Rekenkamer. Nu echter de Regeering anders beslist heeft, na kennis genomen te hebben van de opvattingen ter zake bij den dienst bestaande, dient die beslissing te worden geëerbiedigd en zal ook bij de a.s. invoering der Bedrijvenwet, waarbij de verificatie van de jaarrekeningen aan de Algemeene Rekenkamer wordt opgedragen, moeten worden toegezien, dat niet gemeld college en de Accountantsdienst dezelfde werkzaamheden gaan doen. Dat moet vóór alles worden voorkomen.

Met een beroep op wijlen Dr. Bos zegt hij, dat ervoor gewaakt moet worden, dat de accountants ondergeschikt worden gemaakt aan bedrijfs- of departementschefs.

Met handhaving van de zelfstandigheid van den Gouvernements Accountantsdienst in zijne tegenwoordige positie zal naar zijne meening aan dezen dienst de verificatie van de administratie en de jaarrekeningen blijvend dienen te worden opgedragen. Met gebruikmaking van het 2e en 3e lid van Art. 24 der Bedrijvenwet, zal bij ordonmantie de mogelijkheid daartoe moeten worden geschapen. Z.i. moet, nu de door hem gewraakte beslissing gevallen is, vermeden worden, dat de Algemeene Rekenkamer eene afzonderlijke accountantsafdeeling voor de bedrijven gaat krijgen. Dat zou aanleiding worden tot dubbele kosten. De bedrijven zullen hunne voorlichting door den accountantsdienst niet meer willen of kunnen missen; de verificatie eener administratie houdt te nauw verband met hare inrichting, dan dat zulks aan twee afzonderlijke organen zou kunnen worden opgedragen. Het Landsbelang eischt, dat van de diensten van den accountantsdienst, die over een meerjarige ervaring beschikt, gebruik wordt gemaakt. Het zou onverantwoordelijk zijn indien om formeele redenen hier niet tot een behoorlijke samenwerking zou kunnen worden gekomen.

De spreker besluit zijn voordracht met het noemen van enkele punten, welke voor den dienst nog regeling eischen en noemt als zoodanig:

Eene nadere omschrijving van de taak, in verband met de instelling van den Belasting-accountantsdienst.

Een verbod, dat in de bij onderling overleg met de bedrijfsleiders en departementschefs ingevoerde boekhoudingen en administratiën eenzijdig wijziging wordt gebracht.

De wijze, waarop eventueele geschillen tusschen departementschefs en het diensthoofd tot eene oplossing zullen zijn te brengen.

Eene bepaling, dat de door den accountantsdienst aan de leiders der bedrijven gegeven aanwijzingen in aangelegenheden de interne boekhouding betreffende in het algemeen als bindend dienen te worden beschouwd.

De bevoegdheid van het Hoofd van den Gouvernements-accountantsdienst om den vorm, waarin de balansen en

uitkomstenrekeningen zullen worden opgemaakt, alsmede welke bijlagen daarbij behooren te worden overgelegd, vast te stellen.

Een verbod, dat het publiceren van balansen en uitkomstenrekeningen van Landsbedrijven en -diensten, welke niet vanwege den Gouvernementsaccountantsdienst zijn mede-ondertekend, tegengaat.

Het vastleggen van de beteekenis van die handteekening

Een verplichtend stellen van het inwinnen van advies van den accountantsdienst bij de vaststelling van prijzen of tarieven, welke verband houden of behooren te houden met de zelfkosten.

De voorzitter zegt het bijzonder op prijs te stellen, dat de Heer *de Vries*, die momenteel met verlof in het moederland vertoeft zich bereid verklaard heeft een inleiding voor onze vereniging te houden. De groote opkomst bewijst ongetwijfeld, dat het gekozen onderwerp in breede kringen belangstelling ondervindt.

Spreker zegt den Heer *de Vries* hartelijk dank voor zijn belangwekkende rede en sluit hierna te ongeveer half zes de bijeenkomst.

BOEKBEOORDEELINGEN

Mr. Dr. J. H. van Zanten, Leerboek der statistische methoden. Alphen aan den Rijn 1927.

Het is een even opmerkelijk als gunstig verschijnsel, dat sedert den oorlog de waardeering voor statistischen arbeid overal belangrijk is gewijzigd. Ten volle wordt thans erkend, dat men om de maatschappelijke verschijnselen te kunnen beoordeelen, deze allereerst moet kennen en dat die kennis slechts kan worden verkregen door een methodische verzameling en doelbewuste bewerking van de ten dienste staande gegevens.

De gebeurtenissen van de laatste jaren hebben tot die erkenning krachtig bijgedragen. Bij het uitbreken van den oorlog, toen de overheid voor de taak gesteld was de productie naar billijken maatstaf te verdeelen en zich daarbij van den omvang van voortbrenging en verbruik rekenschap te geven had, bleek hoe zeer zij ware gediend geweest indien zij de beschikking zou hebben gehad over behoorlijke statistieken van productie en verbruik.

Nog ernstiger werd na den oorlog de behoefte aan statistisch materiaal gevoeld. Geweldige verschuivingen hadden in de economische en sociale structuur der verschillende landen plaats gevonden. Het beeld der welvaart was totaal gewijzigd. In de Vereenigde Staten had de oorlog tot een ongekenen bloei van het economisch leven geleid. De angst voor een onverwachten terugval der conjunctuur bracht de centrale organen ertoe haar verloop met argusogen gade te slaan ten einde een naderend gevaar tijdig te kunnen afwenden. Elders had de oorlog de economische welvaart ernstig aangetast en waren storingen op sociaal en economisch gebied ontstaan. Ook hier zag de overheid zich genoopt zich met de noodige quantitative gegevens te voorzien ten einde zich van de gewijzigden economischen toestand, met name van dien van productie en verdeling, op de hoogte te stellen. Te meer grond was daarvoor in die landen, waar men door den oorlog voor ongekende lasten was geplaatst en waar de vraag naar voren kwam of de productieresultaten wel tot betaling dier lasten in staat stelden.

Nog in een ander opzicht had de oorlog tot een erkenning van de beteekenis der statistiek geleid. De ontwrichting, door den oorlog ontstaan, heeft meer dan ooit de aandacht op de samenstelling van het economisch organisme gevestigd en daarbij het

befesf doen rijzen, dat vele verschijnselen op economisch gebied, waaronder die, waarvan de nadeelige werking vaststaat, mits tijdig erkend, door menschenlijken invloed en door politiek beleid kunnen worden beheerscht. Dit geldt vooral van het verschijnsel der z.g. conjunctuurgolving.

Nooit te voren heeft het verschijnsel der conjunctuur zoo zeer de aandacht getrokken en heeft men zich zoo krachtdadig met z.g. conjunctuurpolitiek bezig gehouden als in de laatste tien jaren. Of daarbij het conjunctuurvraagstuk theoretisch zijn oplossing heeft gevonden, blijve hier buiten beschouwing. Maar zeker is het, dat reeds een behoorlijke registratie van het conjunctuurverloop, d.w.z. een nauwkeurige publicatie van al die quantitative verschijnselen, die in hun onderling verband de conjunctuur vormen, ertoe kan leiden, dat de „gevaarlijke zône" tijdig wordt omzeild. Wat door de Federal Reserve Banks in Amerika — maar ook door de verschillende conjunctuurinstituten elders — op dit gebied is tot stand gebracht, is van een beteekenis, die niet hoog genoeg kan worden aangeslagen.

Ook in het bedrijfsleven wordt de statistiek meer en meer toegepast. Hoe grooter de onderneming, des te meer heeft zij behoefte aan statistische overzichten, die haar het verloop van de verschillende factoren doen kennen, van welke het uiteindelijke bedrijfsresultaat afhankelijk is. In het land der grootonderneming par excellence, Amerika, wordt op dit gebied een arbeid verricht, die ongetwijfeld op den duur ook elders navolging zal vinden.

* * *

Van de erkenning van de beteekenis, die de statistiek voor wetenschap en politiek bezit, getuigt ook de grootere plaats, die haar sedert enkele jaren in het onderwijs is ingeruimd. Zoowel aan de Nederlandse Handels-Hoogeschool te Rotterdam als aan de Universiteit van Amsterdam wordt thans de statistiek als zelfstandig leervak onderwezen. Voor zulk een onderwijs bestaat goede grond. Nagenoeg een ieder, die straks in de wetenschap of in de practijk van het economisch leven werkzaam zal zijn, heeft er met statistiek te maken. Enkelen zullen voor de taak gesteld zijn zelf statistischen arbeid te verrichten, maar voor nagenoeg allen zal een zoodanige kennis van het vak — want de statistiek is, zoo al niet een wetenschap, dan toch in elk geval een vak — noodig zijn, die hen in staat stelt in de verschillende statistische publicatiën den weg te vinden en haar beteekenis te begrijpen.

Die kennis bij te brengen is ook het doel, dat Mr. Dr. *J. H. van Zanten*, Directeur van het Bureau van Statistiek der gemeente Amsterdam en lector aan de Universiteit aldaar, zich bij het schrijven van zijn leerboek heeft gesteld. dat in den loop van het vorige jaar het licht heeft gezien. De schrijver heeft daarmede een goed werk verricht. Want het boek voorziet in een dringende behoefte. Wel hebben wij hier te lande het uitnemende werk van Prof. *Verrijn Stuart*, maar hoewel, naar het motto, voor de gasten en niet voor de koks bestemd, is het toch te uitgebreid om als leerboek voor de massa van studeerenden dienst te kunnen doen. Het werk van Dr. *Van Zanten* daarentegen is beknopt gehouden. Het geeft in minder dan driehonderd bladzijden een overzicht van de statistiek in het algemeen (deel 1) en van haar toepassing op bijzondere onderwerpen (deel 2). Vooral dit tweede deel lijkt ons bijzonder geslaagd. Toegevoegd met een groot aantal tabellen en grafieken, aan de practijk ontleend, geeft het een duidelijk beeld van de meest belangrijke statistieken betreffende verschillende onderwerpen, van de methode, volgens welke zij zijn samengesteld en van de moeilijkheden, welke die samenstelling meebrengt. Wie omtrent de statistiek van eenig bepaald onderwerp geïntereceerd